

Okul Öncesi Dönemde Çocuk ve Televizyon

Değerli Anne ve Babalar,

20. yüzyılın en büyük buluşları arasında kitle iletişim araçları yer almaktadır. Bunlar arasında şüphesiz en önemli yeri televizyon alır. Televizyon insanlık tarihi adına büyük gelişmeler sağlamış olup, bugün bile insanlık açısından etkileri tartışılmaz bir noktada yerini korumaktadır. Belki de aile hayatını televizyondan önce ve sonra olarak ikiye ayırmak mümkündür. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi olarak, ilk bültenimizde televizyonun etkilerine değindik.

Faydalı olması dileğiyle...

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Birimi

Televizyonun kullanım nedenlerine bakıldığında çocuklar ve yetişkinler arasında fark vardır. Yetişkinlerin çoğu televizyonu eğlenmek amacıyla izlerken, çocuklar eğlendirici buldukları televizyonu, dünyayı tanımak ve anlamak için izlemektedirler. Televizyonun etkilerini değerlendirirken çocukların televizyonu ne amaçla izlediklerini unutmamalıyız.

Biliyoruz ki televizyonun çocuk gelişiminde faydalı olup olmadığı sık sık tartışma konusu olur. Televizyonun çocuk, ergen ve yetişkin üzerindeki etkilerini yalnızca olumsuz olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Ancak yine de bireyin gelişiminde kritik öneme sahip 0-3 yaş döneminde (doğum öncesi dönemden sonra gelişimin en hızlı olduğu dönem) televizyonun olumsuz etkilerinden daha sık bahsedilmesi doğaldır. Okul öncesi dönem olarak adlandırdığımız 0-6 yaş dönemini, televizyonun etkileri bakımından iki gruba ayırabiliriz. Gelişimin en hızlı olduğu dönem olan 0-3 yaş grubu ve gelişim dönemlerinde kazanılanların yavaş yavaş yerine oturduğu 4-6 yaş grubu olarak ayrı ayrı incelememiz, konuyu daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

0-3 yaş grubuna olan etkiler

Günümüzün yoğun çalışma temposunun birey üzerinde yarattığı baskıyı biliyoruz. Buna bir de anne ve baba olmanın sorumluluğu eklendiğinde günlük rutin işlerin tamamlanması bile çok güç olabiliyor. Bunun yanında ikinci bir çocuğun dünyaya gelmesi, anne ve babanın kendine ait sorunları, uzun süren hastalıklar, çalışılan ek işler, evin rutin fakat uzun süren işleri gibi durumlardan dolayı anne ve babalar çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenememektedirler.

0-3 yaş döneminde çocukların zihinsel gelişimi hızlı olduğundan onlara uyarılar açısından zengin ve aktif bir ortam sunabilmek önemlidir. Bunun yanı sıra, zihinsel gelişimin en yüksek noktaya ulaşmasında duygusal gelişimin rolü çok fazladır. Kendini mutlu ve güvende hisseden çocukların, zihinsel beceri gerektiren faaliyetlerde potansiyellerini daha rahat ortaya koyabildiklerini görmekteyiz. Bu dönemde bebeği okşamak, kucaklamak, onunla konuşmak, oynamak, onu gezdirmek artık klişe bir söz olmuş olan "çocukla kaliteli zaman" geçirmek yukarıda sözünü ettiğimiz iki gelişim alanının ihtiyaçlarını karşılamak açısından hayati önem taşımaktadır.

3 yaş, çocukların kendilerini bağımsız hissettikleri ve paralelinde de sosyalleşmeye başladıkları yaştır. Onların sağlıklı sosyalleşebilmeleri için dil gelişimlerinin beklenen düzeyde olması gerekmektedir. Annenin, babanın ve/veya ilgilenen diğer kişilerin çocukla kuracakları yakın ve aktif ilişki; çocuğun çevresi ile ilgilenmesi ve insanlara duygusal yakınlık kurabilmesi için ayna görevini görecektir.

0-3 yaş döneminde TV'nin karşısında uzun saatler geçiren bir çocukta konuşmaya başlamada, jest ve mimiklerin gelişmesinde gecikmeler ve yetersizlikler görülecektir.

Çocuğun konuşmayı öğrendiği bu dönemde en çok ihtiyacı olan şey, kazandığı bu beceriyi çevresindeki doğru modellerle geliştirmektir. Bu da ancak çocukla birebir ilgilenmek, onunla konuşmak, oyunlar oynamak ve çevresini uyanlar açısından zenginleştirmek yoluyla olmaktadır. Böyle kritik bir dönemde sürekli televizyon karşısında kalan çocuk "pasif" hale gelmekte ve iletişim kurma konusundaki motivasyonunu kaybetmektedir. Pasif hale gelen çocuk, süre uzadığında, kendi halinde olmaktan rahatsızlık duymama, seslenince bakmama, göz kontağı kuramama, yaşatlarına karşı ilgisizlik, kendi etrafında dönme, sallanma, yaşadığı ortamda canlı varlıklardan çok cansız varlıklara karşı ilgi duyma, cümle kurmak yerine daha basit kelimeler ile kendini ifade etme gibi sıkıntılar yaşayabilir.

Dolayısıyla kritik bir öneme sahip olan 0-3 yaş döneminde, anne ve babaların çocuklarını televizyondan uzak tutmaları önemlidir. Çocuğu televizyonun yarattığı edilgen bir ortama sokmak yerine, uyanları yoğun bir şekilde fark edebileceği, fiziksel olarak hareket edebileceği, kendisiyle ilgilenen kişiyi model alabileceği ve böylece sosyal ilişki kurmayı öğrenebileceği ortamlar sunmak 0-3 yaş çocukları için yapacağımız en büyük özveri olacaktır.

3-6 yaş grubuna olan etkiler

0-3 yaş grubunda olduğu gibi bu dönemde de çocukların gelişimleri hızlıdır. Fiziksel gelişimleri onları birçok faaliyette yetişkinlerin yardımından bağımsız kılmıştır. Çevrelerinde belli bir hakimiyetleri olduğunu kanıtlama çabası içindedirler.

Dil gelişimi bu dönemde de önem taşımaktadır. Sürekli yeni kelimeler kazanmakta ve bunları sık sık kullanma isteği içersindedirler. Bu süreçte özellikle günlük yaşamda çok fazla kullanılmayan, argo kelimeler çocukların dikkatini çekmektedir. Çizgi filmlerde dahi argo kelimelere ne kadar yer verildiğini düşünecek olursak çocukların öğrenme süreçlerinde televizyona ne derece dikkat etmemiz gerektiğini daha kolay kavrarız.

Okul öncesi dönemde çocukların zihinsel gelişimi, onların olayları ve sonuçlarını somut olarak algılamalarını sağlar. Bu dönemde çocuklar, her şeyi gerçekmiş gibi algılama eğilimindedirler. Bu nedenle televizyonda izledikleri her şeyin gerçek hayatta yapılabilecek şeyler olduğu tuzağına kolayca düşmektedirler. Bu durum onların çizgi film kahramanlarının yaptığı hareketleri yapmaya çalışmalarına neden olabilmektedir.

Çocukların televizyonda gördükleri şiddet sahnelerinden etkilenmeleri de üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Çocuklar bu görüntülerden aşırı derecede etkilenebilirler. Sonrasında akla gelen görüntüler ve düşünceler, onları günlerce rahatsız edebilir. Çocukların zaman zaman gerçekdışı şeylerden korkmaları nedeniyle odalarında yalnız yatmak istemediklerini hatırlamalıyız.

Unutulmamalıdır ki çocukluk çağında yaşanan her deneyimin ileriki yıllarda bir yansıması olacaktır. Bu nedenle televizyon gibi iletişim araçlarından mümkün olduğunca, eğitim amaçlı yararlanmaya özen gösterilmeli, eğlence amaçlı kullanımına sınırlı bir süre ayrılmalıdır. Bütün bu önlemler duygusal zekası yüksek çocuklar yetiştirmemize de yardımcı olacaktır.

Son olarak siz anne ve babalara birkaç önerimiz olacak...

Ne Yapmalı?

- Öncelikle televizyonu ne sıklıkla izlediğinizi belirleyin. Unutmayın birçok süreçte olduğu gibi televizyon izleme alışkanlığında da çocuğunuz sizi model alacaktır.
- Televizyonu sürekli açık tutmayın.

- Yemek yediğiniz odada televizyon varsa kapalı tutmaya çalışın.
- Televizyonu çocuğunuz huysuzlandığında ya da ağladığında susturmak amacıyla kullanmayın.
- Kendinize zaman ayırabilmek için televizyonu yardımcı olarak görmeyin.
- Çocuğunuzun televizyon izleme süresini siz belirleyin (bu süre okul öncesi dönemde günde 1 saati geçmemeli) ve bu konuda taviz vermeyin.
- Çocuğunuz siz yokken evde bakıcı ile vakit geçiriyorsa televizyona getirdiğiniz sınırlama hakkında mutlaka konuşun.
- Çocuğunuzun öğrenme sürecine yardımcı olması için kitaplardan destek alın.
- İzlediği programları birlikte seçin ve mümkün olduğunca beraber izlemeye gayret gösterin. Böylece hem birlikte yorum yapma imkanınız olur hem de bilmediği kavramlar karşısında rehberlik etmiş olursunuz.
- İzlediği programlarda gerçek olan ve olmayan arasındaki farkı açıklayın.
- Şiddet içeren çizgi filmleri ve büyüklere hitap eden dizileri izlemesine asla izin vermeyin.
- Ailece birlikte oynayabileceğiniz oyunlar bulmaya çalışın. Bu oyunları oynarken çocuğunuzun gelişim alanlarıyla ilgili gelişmeleri de fark edebilirsiniz.
- Günlük işlerinize çocuğunuzunuzu da dahil etmeye gayret gösterin. Örneğin siz yemek yaparken çocuğunuz sizin resminizi yapabilir. Böylece sürekli televizyon izleme fikrini kafasından uzaklaştırabilirsiniz.

Kaynakça:

- Yard. Doç. Dr. Adalet Kandır / Gelişimde 3-6 yaş
- Haluk Yavuzer / Çocuk psikolojisi